

УДК 657

Томілова Н.О., к.е.н.

Білоцерківський національний аграрний університет

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ЯКІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

У статті розглянуто процес управління рівнем якості сільськогосподарської продукції, а предметом дослідження є його інформаційно-аналітична частина.

Ключові слова: якість, управління, витрати, облік.

Tomilova N.

INFORMATIONAL AND ANALYTICAL SUPPORT FOR COST MANAGEMENT ON THE QUALITY OF AGRICULTURAL PRODUCTS

Product quality is a key means of attracting potential customers not only in agriculture but also in all industries as a whole. Therefore, there is need for a systematic and effective approach to the management and control costs of quality agricultural products, developing norms and standards of quality, and standards compliance.

The basis of the system of quality control of agricultural products is management accounting. Formation of an effective system of management accounting at the enterprise happens in stages. The accounting information on each of these stages must be properly grouped and interpreted to form final internal reporting provided various levels of management data needed for decision-making at different levels of the management structure. This applies to the process of cost accounting for product quality, as this activity is key for enterprises, market-oriented.

To improve analytical support of quality control of agricultural production must take a number of measures:

- analysis of the specifics of its management structure in terms of the emergence of excess production costs, determine their causes;

- advanced quality management model based on new technologies; functioning of management accounting, which would include the issue of quality products separate from other processes;

- the use of accounting software solutions and cost-benefit analysis and determination of performance to determine the effectiveness of dynamics of functioning quality management policy to determine its impact on outcomes.

Keywords: quality, management, costs, accounting

Томилова Н.А.

ИНФОРМАЦИОННО - АНАЛИТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ЗАТРАТАМИ НА КАЧЕСТВО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ

В статье рассмотрен процесс управления уровнем качества сельскохозяйственной продукции, а предметом исследования является его информационно-аналитическая часть.

Ключовые слова: качество, управление, расходы, учет.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Якість продукції є одним із основних засобів залучення потенційних споживачів не тільки у сільському господарстві, а і у всіх галузях виробництва в цілому. Виходячи з цього, з'являється необхідність системного і ефективного підходу до управління та контролю витратами на якість продукції сільськогосподарського виробництва, розробки норм і нормативів якості, а також стандартів відповідності. Прагнення України інтегруватись в європейські та світові економічні структури вимагає засвоєння нових правил гри, що диктує ринкова економіка, в якій виживає та організація, котра має найсучасніші технології, найвищу якість продукції, найнижчі ціни і найвищі орієнтири стосовно найвимогливішого споживача.

Особливість сучасної української економіки полягає не тільки у зменшенні обсягів виробництва, але й в тому, що рівень технології та обладнання в більшості значно нижчий, ніж у розвинених країнах. Залучення інвестицій на переобладнання виробництва, розробку нових технологій може бути виправданим лише в тому випадку, якщо вироблена продукція буде конкурентоспроможною і знайде попит у споживача. Позитивне розв'язання задачі підвищення конкурентоспроможності залежить від системи управління витратами на якість як на господарському, так і на регіональному рівнях. В свою чергу, на результативне управління витратами на якість впливає рівень його інформаційного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Різні аспекти розв'язання проблеми підвищення якості сільськогосподарської продукції висвітлені в

наукових працях іноземних і вітчизняних вчених: Е. Демінга, Дж. Джурана, К. Ісікави, У. Шухарта (дослідження управління якістю), В.В. Юрчишина, П.Я. Калити, О.Д. Гудзінського, Ю.І. Койфмана, С.Д. Ільєнкової та інших. Питанням інформаційного забезпечення сільськогосподарських підприємств присвячені наукові праці провідних вітчизняних учених: В.В. Дерлеменка, І.М. Криворучка, М.Ф. Кропивка, П.Т. Саблука, В.Ф. Ситника, Б.К. Скирти, О.В. Ульянченка, Р.М. Шмідта та інших. Разом з тим теорія управління витратами на якість сільськогосподарської продукції та механізм його інформаційного забезпечення в умовах ринку мають цілий ряд невирішених проблем, що визначило актуальність і напрямки дослідження.

Цілі статті: аналіз інформаційно-аналітичного забезпечення управління витратами на якість сільськогосподарської продукції та пошук шляхів його удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Управління якістю — аспекти виконання функції управління, які визначають політику, цілі і відповідальність в області якості, а також здійснюють їх за допомогою таких засобів, як планування якості, оперативне управління якістю, забезпечення якості і поліпшення якості в рамках системи якості.

У поняття "управління якістю" входять наступні аспекти:

1. Загальні аспекти:

- планування на рівні вищого керівництва;
- систематизація і документальне оформлення діяльності у вигляді методик, протоколів, інструкцій і ін.;
- залучення всіх виробничих ресурсів і всього персоналу;
- широке використання стандартизації, у тому числі і міжнародних стандартів, в управлінні якістю;
- регулярні перевірки, вивчення зворотного зв'язку і коректування дій;
- безперервне навчання персоналу прийомам і методам управління якістю.

2. Технічні аспекти:

- використання у виробництві останніх світових стандартів або стандартів, що перевищують рівень світових;
- контроль продукції на кожному етапі в процесі

виробництва з використанням необхідних засобів контролю;

- діагностика устаткування;
- забезпечення керованості всіма процесами і простежування кожної одиниці продукції;
- регулярний перегляд технологій.

3. Економічні аспекти:

- управління економікою якості;
- планування капіталовкладень у якість (витрати на функціонування системи якості, навчання персоналу, вивчення ринку, контроль, діагностику, переоснащення виробництва, залучення незалежних експертів, особисті премії персоналу та ін.).

Основу методології контролю якості продукції складають національні та міжнародні стандарти якості. В останні роки широко застосовуються стандарти, в яких відображено світовий досвід управління якістю продукції на підприємстві. У 1987 р. Міжнародна організація зі стандартизації прийняла міжнародні стандарти ІСО (ISO) серії 9000 з систем якості.

Основні положення методів управління якістю викладені у працях Мішиної В. Н. [1, с. 125], Глудкіната О. П. [5, с. 254], Окрепилова В. В. [2, с. 152], Огвоздіна В. Ю. [4, с. 25] та ін.

У дослідженнях вказаних вчених представлена наступна класифікація методів управління якістю:

1. Класичні, які спрямовані на розробку й розвиток методів планування якості та статистичного аналізу;

2. "Нові", в яких присутня соціальна спрямованість в широкому розумінні та які повинні застосовуватись у комплексі з наявними управлінськими, технічними, організаційними методами.

Слід зазначити що, такий підхід до класифікації є досить умовним, оскільки значна кількість методів має багато спільного у структурі й методиці застосування, завдяки чому вони можуть розглядатися не відокремлено один від одного, а як частини єдиної методології тотального управління якістю (TQM).

В умовах сучасної ринкової конкуренції на ринку сільськогосподарської продукції важливим і невирішеним питанням залишається облік витрат на аналіз та управління якістю продукції. Більшість підприємств нехтує створенням умов для систематизованого накопичення інформації про витрати на підтримку та поліпшення якості продукції, виготовленням якої вони займаються.

Як правило, такі витрати в обліку відносяться до загальних витрат на виробництво продукції, що в свою чергу призводить до втрати можливості здійснення управлінським персоналом моніторингу витрат на якість продукції, в результаті чого втрачається можливість підведення підсумків роботи по підвищенню якості продукції, її сертифікації, що в кінці приводить до неправильних управлінських рішень, які можуть позначитись на результатах діяльності тієї чи іншої організації

Тому з'являється необхідність здійснення по вдосконаленню системи управлінської обліку, як інформаційної частини діяльності підприємства [5, с. 257]. Для поліпшення даної системи доцільно адаптувати систему фінансового обліку по збору, реєстрації і узагальненню інформації про витрати. Потрібно виокремити витрати на якість, при цьому необхідно послідовно виконати наступні кроки: вибрати об'єкти калькулювання витрат; визначити джерела інформації про витрати на якість (як правило, розробляються форми первинних документів по збору інформації про витрати на якість продукції в рамках управлінського обліку з урахуванням специфіки діяльності окремого підприємства, створюються програмні рішення для обліку таких витрат); згрупувати однорідні витрати; розробити план рахунків для управлінського обліку, який дозволив би врахувати витрати на якість продукції.

В основу організації обліку витрат на якість з метою калькулювання доцільно покласти їх цільове призначення, тобто всі витрати розділити на дві групи: витрати забезпечення якості (основні) і витрати підтвердження і покращення якості (додаткові). На підставі даних управлінського обліку проаналізовано структуру витрат на якість сільськогосподарської продукції аграрних підприємств Київської області (табл. 1).

Таблиця 1

Структура витрат на якість сільськогосподарської продукції

Склад витрат	2012 рік		2013 рік		2014 рік		2014 рік у % до 2012 року
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
Внутрішні витрати на продукцію з виявлення невідповідностей	1225,0	25,7	1253,0	25,8	1269,0	26,1	103,6

Продовження табл. 1

Зовнішні витрати на продукцію з виявлення невідповідностей	1153,0	24,2	1169,0	24,0	1175,0	24,2	101,9
Витрати на контроль	1124,0	23,6	1138,0	23,4	1127,0	23,2	100,3
Витрати на запобігання невідповідностей	1267,0	26,6	1301,0	26,8	1282,0	26,4	101,1
Разом	4769,0	100	4861,0	100	4853,0	100	101,8

З таблиці 1 бачимо, що загалом динаміка суми витрат мала тенденцію до зростання, крім витрат на контроль та запобігання невідповідностей у 2013 році. Більша частина витрат припала на превентивні міри уникнення несприятливих впливів на якість продукції, це говорить про необхідність наявності системи управління якістю для покращення контролю динаміки якості і витрат на неї. Порівнявши 2011 та 2013 роки можна зробити висновок, що по кожній складовій структури витрат на якість відсоток витрат зріс, це говорить про щорічне збільшення витрат підприємства та необхідність удосконалення системи управління якістю.

Так як дані про витрати на якість є допоміжним інструментом систем менеджменту якості або програм підвищення якості, використовувати їх необхідно в рамках програм або систем. Зазвичай по ним будують діаграми трендів окремих складових витрат для виявлення їх початкового рівня, встановлення завдань щодо їх зниження та моніторингу ходу виконання завдань. Ці дані застосовують і для побудови діаграм, що вказують загальні тенденції місячного або квартальної зміни сумарних витрат на якість, і включають в доповіді менеджменту про якість.

Основою системи управління якістю продукції сільськогосподарської продукції є управлінський облік. Формування ефективної системи управлінського обліку на підприємстві відбувається поетапно. Облікова інформація на кожному з цих етапів повинна бути відповідним чином згрупована і інтерпретована, щоб підсумкові форми внутрішньої звітності забезпечували різні рівні управління даними, необхідними для ухвалення управлінських рішень на різних рівнях структури управління. Це стосується і процесу обліку витрат на якість

продукції, оскільки саме цей вид діяльності стає ключовим для підприємств, орієнтованих на ринок.

Важливим є те, що при створенні механізму обліку витрат на якість продукції на підприємствах виникають певні труднощі. Відомо, що виокремлення витрат на якість обліковою документацією, що існує в Україні, не передбачено. Витрати на якість не включаються окремо від інших витрат до собівартості. Їх динаміку та обсяги неможливо виявити ні у витратах на розробку, ні на управління, ні на збут. Витрати на якість виявляються при використанні окремих способів реєстрації та групування інформації про такі витрати.

Тому для цілей організації управлінського обліку витрат на якість продукції необхідно розробити:

1. Єдиний реєстр видів витрат, пов'язаних з якістю продукції;
2. Форми первинних облікових документів, які застосовуються для оформлення фактів господарської діяльності, пов'язаних із здійсненням витрат на якість продукції;
3. Робочий план рахунків управлінського обліку, що містить синтетичні і аналітичні рахунки, необхідні для побудови системи управлінського обліку витрат на якість;
4. Правила документообігу і технологія обробки облікової інформації;
5. Форми документів для внутрішньої управлінської звітності, сформовані на основі реєстрів рахунків управлінського обліку (з урахуванням запитів користувачів цієї звітності на різних рівнях управління).

Оскільки облік витрат і витрат на якість зокрема є важливою частиною облікового процесу, для ефективного та всеохоплюючого обліку всієї господарської активності необхідно мати методологічну базу, яка б повністю забезпечила повне відображення в обліку господарської діяльності. Для адаптації системи бухгалтерського обліку необхідно враховувати міжнародні стандарти якості ISO, які забезпечують визнання та відповідність міжнародному рівню якості продукції, що забезпечує стійкість в умовах конкурентного ринку та вихід на міжнародний рівень.

Висновки. Для покращення аналітичного забезпечення управління якістю продукції сільськогосподарського виробництва

необхідно здійснити ряд заходів, а саме:

1) оскільки кожне підприємство має свої індивідуальні особливості, необхідно провести аналіз специфіки діяльності, його структури управління на предмет виникнення надлишкових витрат на виробництво, визначення їх причин;

2) використовувати нормативно-правову базу з питань якості продукції, як на національному, так і на міжнародному рівнях;

3) звертати увагу на передові моделі управління якістю продукції, що ґрунтуються на новітніх технологіях;

4) забезпечити належне функціонування системи управлінського обліку, яка б охоплювала питання якості продукції окремо від інших процесів;

5) використовувати програмні рішення обліку і аналізу витрат і доходів та визначення результатів діяльності з метою визначення ефективності динаміки функціонування політики управління якістю з метою визначення її впливу на кінцеві результати.

Для вдосконалення аналітичного забезпечення та управління якістю сільськогосподарської продукції на державному рівні доцільним є створення Державного агентства якості сільськогосподарської продукції з наступними елементами:

1. державна інспекція якості сільськогосподарської продукції;

2. центр лабораторних досліджень якості сільськогосподарської продукції;

3. служба моніторингу та інформаційної бази даних якості сільськогосподарської продукції;

4. сектор адаптації законодавства.

На даному етапі розвитку цивілізації доволі проблематично виявити сферу діяльності людини, у якій не використовувалися б інформаційні технології та підходи. Автоматизація різних процесів, комп'ютеризація робочих місць і впровадження нових методів обробки, збереження, конвертації, використання й обміну інформацією – потужний й ефективний засіб підвищення рівня якості праці та взаємодії між людьми в суспільстві.

220 с.

2. Философский энциклопедический словарь / Редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л. Ф. Ильичев и др. – 2-е изд. – М.: Сов. Энциклопедия, 1989. – 815 с.
3. Фейгенбаум А. Контроль качества продукции / А. Фейгенбаум: Сокр. пер. с англ. / Авт. предисл. и науч. ред. А. В. Гличев – М.: Экономика, 1986. – 471 с.
4. Мишин В. М. Управление качеством: Учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Менеджмент организации» / В. М. Мишин – 2-е изд. перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 4633 с.
5. Деминг Э. Выход из кризиса: Новая парадигма управления людьми. Системами и процессами / Эдвардс Деминг; пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2011. – 370 с.
6. Исикава К. Японские методы управления качеством / К. Исикава. – М.: «Экономика», 1998. – 199 с.
7. Бенделл Т. Наставники по качеству: Сборник кратких очерков о самых знаменитых зарубежных деятелях в области качества / Т. Бенделл; пер. с англ. А. Константинова при участии М. Розно. – М.: Редакционно-информационное агентство «Стандарты и качество», 2010. – 48 с. – (Дом качества; вып. 8).
8. Герасимов Б. И. качество в системе управления предприятием / Б. И. Герасимов, А. Ю. Сизикин. – М.: Машиностроение, 2012. – 140 с.